

ՄԱՆՆԻԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Արձակ Երգեր

891.99

7-52

1911

6 NOV 2011

124

891.99

7-52

ԱՐՁԱԿ ԵՐԳԵՐ

191-60

891.99

7-52

uz

ՄԱՆՆԻԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ԱՐԱՔՍ", ՊԱՊԸ ԱԼԻ, ԼՊՈՒՍՈՒՈՒՏ ՓՈՂՈՑ, ԹԻԻ 20

3453

Արձակ Երգեր

Կ. ՊՈԼԻՍ

1911

		ՔՐԻՉԱՆԴԷՄՆԵՐԸ ՄԵՌԱՆ...		
--	--	------------------------	--	--

Քրիզանդեմներում փումջը առի, այս առաւօտ, արշա-
լոյսին. հիանալի՝ քրիզանդեմները, սիրական ծաղիկներս...

Ու դրի զանոնք կուրծքիս վրայ:

Կարմիրներ կային անոնց մէջ. կարմիր մը բոցավառ,
կարմիր մը անոյշ, կարմիր մը սիրոյ գոյն. ու ճերմակներ
շուշանի գոյն, և կապոյտ մը երազի գոյն. լիլա մը հա-
մեստ, բաղրջագոյն մը տխուր ու դեղիններ նախամծի գոյն:

Անոնց երանգներում ներդաշնակութիւնը աչքերս կա-
խարդե՛ց, հրապուրե՛ց, ու աչքերս սիրեցին զանոնք: Եւ
ամբողջ օր մը ապրեցան անոնք միասին: Քրիզանդեմները
իրենց գեղեցկութեամբը մխիթարեցին զանոնք, և աչքերս,
աչքերս իրենց բոլոր արտասուքը թափեցին անոնց մէջ:

Ամբողջ օր մը քրիզանդեմները մնացին կուրծքիս վրայ,
խոշոր, աղւոր, հպարտ, զգուտդ, լայն բացած իրենց կուրծ-
քերը արեւին և լոյսին. ու սիրտս սիրեց զանոնք:

Սիրտս սիրեց զանոնք, ու ամբողջ օր մը ապրեցաւ
անոնց հետ՝ մտերիմ, ու խոստովանեցաւ անոնց իր բոլոր
զաղտնիքները:

Սիրտս սիրեց զամոռնք, ու կարմիր հրաշէկ քրիզանդէ-
մին պատմեց իր բոլոր կրակը ու բոցը. ամոյշ կարմիրին
ըսաւ իր բոլոր խամղադատանքն ու գորովը. սիրոյ գոյն
կարմիրին երգեց իր բոլոր սէրը, ու շուշանի գոյն ճերմա-
կին խոստովանեցաւ իր ճերմակ երազը. համեստ լիւային
առջև թողուց իր հպարտութիւնը, տխուր բաղրջագոյնին
լացաւ իր սուգը, ու դեղինին, մախանձի գոյն դեղինին մէջ՝
թափեց սիրտս, սիրտս իր բոլոր մախանձը:

Եւ, վերջալոյսին, քրիզանդէմները մեռան կուրծքիս
վրայ...

		Հ Ո Վ Ա Ն Ո Ց Մ		
--	--	-----------------	--	--

Երէկ հիմ հազուատներու պահոց մը պըպտած ատենս, հանդիպեցայ հովանոցիս: Ճերմակ հովանոց մը, վրան փոքրիկ կապոյտ ու վարդագոյն ծաղիկներով ցանցնուած:

Ա՛լ հիմցած գտայ զայն. ծաղիկները թոշներ էին և ճերմակը դեղներ էր. թելերը խարխլած ու փրթած էին, և կիսաբաց կը մնար. ո՛չ կը գոցուէր, և ո՛չ կը բացուէր:

Որոշեցի նետել անպէտ առարկան: Բայց բան մը բըռնեց ձեռքս.— յիշատակներ, հիմ, անոյշ, դառն յիշատակներ՝ կապուած անոր, արզիլեցիմ որ նետեմ հովանոցս:

Ո՛չ կը գոցուէր և ո՛չ կը բացուէր, որովհետև խորհեցայ, անչա՛փ լեցուն էր յիշատակներով որ չէր կրնար գոցուիլ և կը մերժէր բացուիլ վախճալով որ հոն դիզուած երագները կը թռչին. . .

Այո, երկար անոյշ ժամեր եմ անցուցեր քեզի հետ, թոշնած ծաղիկներով հովանոցս. ծովուն ափունքիմ աւազիմ վրայ երկար ժամեր նստեր եմ քու շուքիդ տակ, պիշ պիշ մայելով ճերմակ ալիքներուն, ու հոն հիւսեր եմ երազներ որոնց միայն դուն տեղեակ ես:

Կամաչ բլուրներուն, նեղ ճամբաներուն երկամբն ի վեր,
քեզի հետ ելած եմ միայնակ, երբ միջօրէին արևը կ'այրէր
ամէն կողմ և քամին կը փչէր, կը փչէր՝ խաղալով գլխարկիս
ժապատէններուն և տանդէլներուն հետ: Ու հո՛ն բլուրին
վերև, դո՛ւն պաշտպանած ես զիս հովին դէմ, ու հսկած որ
ամիկայ խորհուրդներս չ'առնէ չի տանի . . .

Շնորհապարտ եմ քեզի. շատ անգամներ դուն ճիշտ
ատենին հասած ես պահելու տխրած դէմքս քու բացուած
թւերուդ տակ, ու արզիլած որ մարդոց ակնարկը համդիպի
բիւրերուս ծայրը դողացող արցունքներուն . . .

Դուն քու ամէն մէկ անկիւնիդ մէջ տեղաւորած ունիս
աղւոր բան մը անցեալէս. քու մէն մի գունատած ծաղիկիդ
մէջ՝ միշտ սիրելի մնացած երազ մը կայ պահուած:

Ուրեմն, պիտի պահեմ քեզ, թողնած ծաղիկներով հովա-
նոցս. և երբ կեանքիս մէջ զամ օրեր գունատ ու դեղնած
քեզի պէս, ան ատենը եկուր պատմել ինձի, մէկիկ մէկիկ,
ամզոյն ծաղիկներուդ մէջ պահած՝ անոյշ անոյշ յիշատակ-
ները անցեալիս:

		Ա Ս Ո Ւ Պ Ն Ե Ր Ը		
--	--	-------------------	--	--

Կը յիշեմ ատեն մը, երբ ամառ գիշերներուս մեծ մասը կը մնայի դուրսը, ու աչքերս վեր՝ երկկիմքիմ վրայ, կ'սպասէի ասուպի մը անցնելուն. որովհետև ըսած էիմ ինծի՝ թէ ասուպները կը կատարեն բաղձամբները:

Ու երբ հատ մը կուգար վերջապէս, այն ատեն, շնչասպառ՝ կը ջանայի անոր թուչելուն կարճ միջոցին մէջ սղմեցնել բոլո՛ր, բոլո՛ր իղծերս: Ու երբ գիշերը շատ յառաջացած տուն կը մտնայի, միամիտ գոհունակութիւնը ունէի՝ բոլո՛ր սրտովս ամէն բան երկկիմքի լուսաւոր բարեկամներուս սլատմած ըլլալու, և գիշերը խաղաղ էր քունս ու ժպտուն:

Եթէ այդ իղծերուս մէկը կատարուէր, երբէք չէի վարաներ՝ ամէն գիշերուան ասուպներուն ըրած լուիկ ու խառնուտ խոստովանութիւններուս տալ այս երջանկութիւնը. ու սրտէս խոշորկէկ բաժին մը տուած էի ես անոնց...

Բայց հիմայ ի՞նչ անցած է մէջս:

Երէկ գիշեր դարձեալ դուրսն էի. հիանալի երկկիմք մը

կար, ու օղը իր մէջ բան մը ուներ անո՛յշ, և ասուպները
կ'անցնէին դարձեալ: Ես կը մայէի անոնց, կը հետեւէի անոնց
վազքին: Բայց ի՞նչ անցած է մէջս, Աստուած իմ...
հոգիս կը մնար անխռով անոնց առջև, ու սիրտս բա՛ն մը
չ'ուներ անոնց ըսելիք:

Աստուած իմ, ի՞նչ անցած է մէջս՝ ասուպներուն հետ
բարեկամ եղած օրերէս ի վեր...

		ԵՐԷԿ, ԽՈՇՈՐ ԾԱՌԵՐՈՒՆ ՏԱԿ ...		
--	--	------------------------------	--	--

Երէկ, խոշոր ծառերուն տակ պարտէզիմ, ցաւցուցի սիրտդ, լաւ գիտեմ:

Չար եղայ ես ու խնդացի հեզմանքով, երբ տխրած կը դիտէիր մազերուս մէջ վարդերը թառամած:

Ու կ'զգամ թէ, քու փափուկ հոգիդ վիրաւոր՝ գիշերին մէջ անցուց երկար ժամեր արթո՛ւն, ցաւո՛տ. ու լացի՛ր դուն, գիտեմ ես:

Բայց, պիտի մխիթարուիս, ու պիտի մերես ինձի, չէ՞, երբ ըսեմ ակամջիդ շատ մեղմօրէ՛մ՝ թէ ես սիրածմե՛րս կը ցաւցնեմ:

1001
3453

		Ե Ր Ա Ջ Ն Ե Ր Ը		
--	--	-----------------	--	--

«Նեղճ աղջիկ, խեղճ քոյրս, մոոցի՛ր, մի՛ լար», ըսի քեզի, երբ զիշերիմ մէջ ամառուամ, պատուած սիրտով պատմեցիր ինծի փշրուած երազդ աղւոր:

Հեռուէն կը լսուէր ծովուն ձայնը շառաչող. ու դուն մօտս կ'ուլայիր, կ'ուլայիր փշրուած երազդ աղւոր:

«Մի՛ լար», ըսի. և ուզելով ցուցնել թէ երազները ոչինչ-ներ էին, պատմեցի քեզի ի՛մ ալ երազս փշրուած:

Բայց ինչո՞ւ լացի մահ ես, եթէ երազները ոչինչներ էին...

		Բ Ա Ղ Ձ Ա Ն Թ		
--	--	---------------	--	--

Մայրի՛կ, թող որ յիշեմ համբոյրդ...

Երբ կայիր դու, ի՛նչ աղւոր էր հիւանդ ըլլալ, ու մօտ զգալ տաքուկ սէրդ մայրիկի:

Կը սիրէի, ու երջանկութենէս կը ժպտէի երբ տեսնայի մօտենալդ փափկօրէն՝ ամկողիմիս ճերմակ, ու զգայի թարմ շրթունքներուդ հալումը հիւանդ տղու ճակտիս վրայ:

Եւ կը յիշեմ աղօթքներս սրտագին, որով խնդրած եմ հիւանդ ըլլալ, ու նազանքներով վայելել համբոյրդ, մայրիկ...

Այս իրիկումն դուրսը հով կայ, ու ցուրտ է:

Այս իրիկումն հիւանդ եմ ես:

Մայրի՛կ, թող որ յիշեմ համբոյրդ, բաղձամ ամոր, ու տղու մը պէս՝ լամ դառնօրէն...

			ՊԻՏԻ ՈՒՋԷԻ ...		
--	--	--	----------------	--	--

Պիտի ուզէի կրեւ խոշոր սէր մը սիրտիս մէջ. և այդ բե-
ռին տակ՝ թեթև, ու պինդ ամոր փարած բոլոր գորովովը
հոգիիս՝ նախանձով պիտի պահէի զայն օտար աչքերէն:

Եւ պիտի ժպտէի հո՛ն ուր կուլամ հիմայ, պիտի լայի
հոն՝ ուր կը խնդամ միշտ, պիտի կանգնէի քաջ՝ ուր կ'իյնամ
այսօր, պիտի իյնայի հո՛ն՝ ուր ըմբոստացած եմ:

Պիտի չ'արհամարէի ա՛լ. պիտի խոնարհէի, մերէի,
քաղցրանայի, զթայի, մխիթարէի, աղօթէի...

Ու սիրելով պիտի ապրէի, չարչարուէի պիտի՝ ու
ցաւէի, և հեշտանքով ալ պիտի մեռնէի, եթէ միայն
կրէի խոշոր սէր մը սիրտիս մէջ:

Ա Յ Մ Գ Ի Շ Ե Ր

Այս գիշեր սիրտս լեցուն է սէրով...

Տղա՛ս, կը սիրեմ քեզ. բայց հպարտ եմ ես:

Նուսին կայ աղւոր, ու օղը մեղմ է. տենչեր կամ սիրտիս մէջ, երազներ կամ անքերուս խորը:

Տղա՛ս, կը սիրեմ քեզ. բայց հպարտ եմ ես:

Ցերեկը քաղաքին ժխորին մէջ անցուցի. տեսայ երջանիկներ, տեսայ ժպտողներ. ու ես լացի, որովհետեւ կը սիրեմ քեզ ու հպարտ եմ ես:

Բայց պիտի ուզէի որ գէթ այս գիշեր երբ լուսին կայ դուրսը, ու օղը մեղմ է, հպարտ բերանս ըսէր քեզի. — Եկո՛ւր, դի՛ր աղւոր զլուխդ ուսիս, ու միասին կարդանք, ժպտելով, երջանկօրէ՛մ կարդանք քեզի հետ՝ քերթողներուն ցաւերը:

Այս գիշեր սիրտս լեցուն է սէրով...

		ՄՏԵՂՆԱՇԱՐԻՆ ԱՌԱՋ		
--	--	------------------	--	--

Ուշ իրիկուն է ամօրեւոտ:

Մենեակը կիսաստուերի մէջ է՝ երկու վառ մոմերէն դաշնակին, որուն առջև նստած եմ. ճերմակ ստեղնաշարը կը փայլի լոյսին տակ. պատերուն վրայ, շրջանակներէն դուրս՝ սիրական դէմքեր կը նային;

Շուրջս բամ մը կայ ճնշո՛ղ:

Ու մատներս կը գարնեն երգ մը պարզուկ, խորունկ, զգուտղ...

Երգը կ'երգէ, խորունկ, զգուտղ, ու ես կը յիշեմ ուրիշ իրիկուն մը աշնան, ամօրեւոտ, երբ նոյն այս երգը հոգիիս թարգման եղաւ մօտղ, ու երբ այս երգով՝ սիրեցիր դուն զիս:

Իրիկուան մէջ ամօրեւոտ, մատներուս տակ երգը կ'երգէ միշտ՝ խորունկ, զգուտղ. հոգիս լռիկ ու շնորհապարտ, համբոյր կուտայ՝ իր թարգման երգին:

		ՇՈԳԵԿԱՌՔԻ ՍՈՒՂՈՒՄ		
--	--	-------------------	--	--

Աշնան իրիկունով դուրսն էի քիչ առաջ. ժամերով քալեցի մինակ, ամայի ճամբաներէն. հանդիպեցայ խոշոր, չորցած ծառերու :

Սև ամպեր կը վազէին զլսուս վերեւէն, ու անծրեւ կուգար. մեղմիկ, տխուր անծրև մը:

Ժամերով քալեցի մինակ, ամայի ճամբաներէն, դէմքս տուած անծրելին ու հովին: Ու մութիմ հետ տխրութիւնը ցաւո՛տ, ծա՛մր ծա՛մր կ'իջնար սիրտիս վրայ :

Յանկարծ, սթափեցնելով լռութիւնը մեռնող բնութեան, հովը բերաւ հեռուներէն՝ սուր ու երկարող սուլումը մեկնող շրգեկառքին...

Մնացի թափած տերեւներուն վրայ դեղին, չոր ծառերուն տակ աշնան, և ուզեցի, հոն թողելով բոլոր տխրութիւնս ցատտ, երթա՛լ, երթա՛լ, երթա՛լ...

		ՅՈՒՍԱՊՍԱՌՈՒԹԻՒՆ		
--	--	-----------------	--	--

Պիտի սիրէի քեզ...

Բայց սիրտիդ թոյնը եկար թափել երազներուս շուշանին մէջ, ու իժի նայուածքներով նայեցար մաքուր անքերուս :

Վրէժխնդիր՝ կ'ատենմ քեզ, հիմայ որ յոյսով լեցուն հոգիիս վրայ դրիր, չա՛ր մատներովդ, մեռցնո՛ղ սկեպտիկութեան քոյլ :

		ԸՄԻՆ ԻՆՇԻ...		
--	--	--------------	--	--

Ըսին ինձի թէ հիւանդ աղջիկ մը կը սիրէիր:

Մեղքայ քեզ:

Ամիսներ առաջ էր, հանդիպեցայ ձեզ երկուքիդ հո՛ն, կապոյտ ծովուն եզերքը: Մեղմ, անոյշ օդով մըն էր. աւազներուն վրայէն կ'երթայիք յամրաբար: Թեւէլ կախուած՝ կը քալէր ան, քսուող քայլերով, հիւճած բարակ մարմինը կորսուած երկար գորշ վերարկուին ծալքերուն ներքե: Եւ ի՛նչ տժգո՛յն էր դէմքը, Աստուած իմ, խոշոր կապոյտ գըլ-խարկին տակ:

Ճերմակ վարդեր ունէր ձեռքերուն մէջ:

Կը քալէիք միասին յամրաբար աւազներուն վրայէն ծովեզրին, ու ես հեռուէն կը դիտէի երկուքդ գորովով:

Ջիւա՛նդ էր այդ աղջիկը. ու ո՞վ գիտէ, թերեւս մեռնէր երբ փչէին ձմեռին ցուրտ հովերը:

Ջիւա՛նդ էր, և ի՛նչքան պէտք ունէր սիրոյ:

Դո՛ւն կը սիրէիր զինքը...

Ու ես, հեռուն կեցած, սիրտիս խորէն օրհնե՛ցի քեզ,

բարի՛ տղայ, երբ տեսայ այդ գրեթէ աննիւթ աղջիկը, որ
թեւեղ կախուած, իր մեկնող հոգիին բոլոր յետին հառա-
գայթեմները դրած իր երիզուած աչքերուն մէջ՝ քու սէրովդ
կը մոռնա՛ր թէ պիտի մեռնէր ինք վաղը, և կը ժպտէր
քեզի, ժպտով մը գերերջամիկ ու երկնային...

		Ա. Պ. Ա. Բ. Ն. Ո. Ի. Մ		
--	--	------------------------	--	--

Պատուհանին մօտիկ մտած է ծերուկ Նաման, ու կը ժպտի. բայց ի՞նչ ժպտ մը.— հոգի՛ի ժպտ մը:

Նաման կը ժպտի արեւին, կը ժպտի կեանքի՛ն, որովհետև անիկայ գէշ հիւանդ էր քանի քանի ամիսներէ ի վեր, և այս օրը իր ասպքինման առաջին օրն է. բարի դրացիներ քաշած են խոշոր թիկնաթոռը պատուհանին, ու մէջը դրած զայն, արեւին դիմաց:

Ու Նաման, այդ պառաւ աղջիկը, երջանիկ է այնքան որքան չէր եղած շատ հին օրերէ ի վեր:

Ա՛լ աղէկցած է, ա՛լ պիտի ապրի: Պիտի ապրի՛... Ու չզիտեր թէ ի՞նչպէս ըսէ իր երջանկութիւնը:

Նաման վաթսուներ անցած է այսօր, և տառապած ի՞նչքան ըսեմ, ի՞նչքան: Նախ կորսնցուցած է իր աղջիկի երազկոտ սրտին փայփայած ու զուրգուրացած սէրը, կորուսած է զայն չարաչա՛ր, ու ասիկայ վերջը եղած է իր երջանկութիւններուն...

Տարիները անցած են կամաց կամաց, իրենց հետ տանելով

մէկիկ մէկիկ բոլոր շուրջինները Նամահմ. և ան ապրած է
ծերացած աղջիկի տխուր, միմակ, անտէր, անսէ՛ր կեանքը,
ու պառաւցած է այսպէս, առանց որ յոյսի պզտիկ կա-
թիլ մը այցելէ իրեն օր մը:

Խեղճ Նամա, խեղճ պառաւ աղջիկ: Բայց կը ժպտիս
հիմա որ բարի սրտեր ազատեցին քեզի մահուան մօտէն.
Ճերմակ գլուխդ դրած բարձերուն, ու մսկոտ ուսերդ շալե-
րուն տակ, զուարթութեամբ կը դիտես անցնող թռչունները,
ու հետաքրքրութեամբ կը հետեւիս փողոցին մէջ խաղացող
տղոց, և արցունքներ կուգան անփայլ անքերուդ մէջ երբ
կը խորհիս թէ կրնայիր մեռնի՛լ...

Բայց ծերուկ Նամաս, ի՞նչպէս կրնաս այդքան զուարթ
ըլլալ:

Ըսէ ինձի թէ ի՞նչպէս դարձեալ, ասպաքինման ճամբուդ
վրայ, ուժ կը գտնաս ժպտելու կեանքին, երբ նոյն այդ
կեանքը մեռցո՛ւց քեդ:

		Մ Ա. 4		
--	--	--------	--	--

Կը սոսկամ ես մահէն:

Գլուխս ըարծերուս մէջ թաղած, այս զիշեր՝ մութիւն մէջ կուլամ ու կը դողամ երբ կը խորհիմ ճերմակ պատանք-
մերուս, և դիակներ զրկող հողէն դուրս ցցուած՝ սև խա-
չերուս:

Անլուսին զիշեր մըն է, փոթորկոտ ու անծրելոտ:

Ի՞նչ սարսուռ պէտք է տիրէ լոյն գերեզմաննոցներուն
մէջ. և այս հովը որ պատուհաններս կը ծեծէ, ի՞նչ լալա-
զիւն ու ի՞նչ ցաւոտ պէտք է սուլէ անոնց խոշոր ծառերուն
մէջէն: Կայծակը ի՞նչ դիւայիւն սպիտակութեամբ մը պէտք
է փայլեցնէ դամբաններուն ճերմակ քարերը:

Անծրն կուգայ. հողը թաց է. և այդ թացը ի՞նչ պաղ
կերպով պէտք է համբուրէ՝ դազաղները մեռելներուն:

Ա՛խ, կը սոսկամ ես մահէն:

Գերեզմաննոցներուն ամբողջ արհաւիրքը, ու փոսերուն
ամբողջ սևութիւնը կը պատէ երեւակայութիւնս:

Մեռելի՛ւ. չէ՛, չէ՛ կարելի:

Ժամերը կ'անցնին. ամօրեւը կուգայ խոշոր կաթիլներով:

• •

Կուրծքիս տակ, մեծ վիշտով մը սիրտս կ'այրի, սիրտս
կը ցաւի, կը հատնի...

Կը սրբեմ աչքերս: Մութիմ մէջ, կը զգամ ամբողջ հո-
գիովս՝ անհատնում չարչարանքը կեանքին:

Կուրծքիս տակ, մեծ վիշտով մը սիրտս կ'այրի, սիրտս
կը ցաւի, կը հատնի...

Աչքերս կը գոցեմ, ու զիշերին մէջ փոթորկոտ՝ հեշ-
տանքով կը փարիմ՝ գաղափարին Մահուան ու Մեծ Հան-
գիստին...

			Յ Ո Յ Մ			
--	--	--	---------	--	--	--

Ի՞նչ համդարտ է ծովը :

Ի՞նչ համդարտ է հոգիս :

Կեցած եմ մօտիկը համդարտ ծովին, համդարտ հոգիով :
Մեռա՞ծ է այս ծովը . ի՞նչ անշարժութիւն, ի՞նչ ան-
տարբերութիւն :

Խաղ չ'ունի, բարկութիւն չ'ունի . թող կուտայ որ փոքրիկ
ճերմակ մաւակները հանգիստ ասպհով յառաջաման հե-
ռո՞ւն . . .

Ձայն չ'ունի, ծփանք չ'ունի, փրփուր չ'ունի :

Մեռա՞ծ է այս ծովը :

Ու մեռա՞ծ է հոգիս :

Ո՛չ երջանկութիւնը կայ հո՞ն, ո՛չ տառապանք . ո՛չ զթոտ
է և ո՛չ դաժամ . արցունք չ'ունի, հեզմանք ալ չկայ . աշ-
խարհին ծայրը կ'անցնի անոր վրայէն ու կը կորսուի հե-
ռո՞ւն . . .

Ի՞նչ, մեռա՞ծ է հոգիս :

Բայց կը յիշեմ անցեալ փառաւոր փոթորիկները այս ծովուն. այն խորունկ ու կըքոտ շառագները ու փրփրող գալարումները կապոյտ կուտակուող ալիքներուն :

Ու կը յիշեմ անցեալ փառաւոր փոթորիկները իմ հոգիս...

Եւ աչքերս յոյսով փայլուն՝ կ'երազեմ...

			Ջ Ի Ն			
--	--	--	-------	--	--	--

Կը քալէի անուշաղիւր, և աչքերս երկար ատեն ըմբ չի տեսան :

Բայց երբ հասայ ծայրը մութ խոշոր գերեզմանոցին, սկսայ խորհրդաւորութեամբ դիտել սև սև մոճիները այդ տեղի, ու անոնց ստորոտի թաւ կամաչ խոտը, որուն մերքև հոգիներ կը քնանան :

Եւ աչքերս զացիմ փնտռել խորունկները գերեզմանոցին, շատ ծեր ճերմակ ձի մը, որ հոն թողուած էր՝ մեռնելու...

Անոր, այդ մեռելներու վայրին մէջ, կամաչ խոտը արածելով կմախանալը սովրած էի դիտել, ամէն անգամ որ անցնէի հոնկէ :

Այսօր, ձիմ հոգեւարք էր. պառկած՝ մեռնելու, խեղճ գլուխը դրած հողին, կամաչ խոտի շիւղ մը բերմին ծայրը :

Ու աչքերս տամկացան...

		ՋՈՒՐՆՐԸ ԿՈՒԳԱՆ...		
--	--	-------------------	--	--

Ջուրերը կուգան, կուգան :

Ծովն է. կապոյտ, հրաշալի, քաշո՞ղ...

Բարձրէն, կեցած եզերքը երկարող հողի պատառին,
 մո՛յն կիմն է, սեւերու մէջ, ճերմակ մազերը հովին, աչքերը
 պիշ ծովուն. ծովուն՝ կապոյտ, հրաշալի, քաշո՞ղ...

Աչքերը պիշ ծովո՞ւն՝ չէ՛, տղո՛ւն. իր մանչուկին, որ
 կորէր էր հո՛ն, մէջը ալիքներուն, որ կորէր էր...

Աչքերը պիշ ծովուն, մանչուկին, որուն գալուստին կը
 սպասէ. կ'սպասէ, ճերմակ մազերը հովին...

		Վ Ե Ր Ա Պ Ր Ո Ւ Մ		
--	--	-------------------	--	--

Իմ գեղեցիկ կղզիս...

Ամէն անգամ, երբ իրիկնամուտին, հայրենաբաղձ ար-
ցունքներ կը յամառին աչքերուս մէջ, կը խորհիմ հեռաւոր
փոքրիկ կղզիին որ միմաւորիկ կ'օրօրուի կապոյտ ջուրե-
րուն վրայ, անտե՛ղ, իմ կապոյտ երկիրիս մէջ:

Ու մտքիս առջև գոյն կ'առնէ ան, իր ծաղկած թուփե-
րով, քմայքոտ ճամբաներով: Կը տեսնեմ ճերմակ մատուղը
որ իր միստիք նօթը կը դնէ վերը՝ բլուրին կողքին. այն
լայն հորիզոնը ուր ոսկիին, մանիշակագոյնին, ծիրանեգոյ-
նին փառաւորումին մէջ՝ արեւը կ'երթայ քնանալու ամէն
իրիկուն. ու հովը մանաւանդ, ա՛խ, ան խենդեցեցող, մոլորե-
ցընող հովը որ մագերղ աչքերուդ վրայ կը թափէ, և որ
զգուտդ է այնքա՛ն, այնքա՛ն...

Իմ գեղեցիկ կղզիս, որ միմաւորիկ կ'օրօրուի կապոյտ
ջուրերուն վրայ, հո՛ն իմ կապոյտ երկիրիս մէջ...

Ու ամէն անգամ որ խորհիմ անոր վրայ, կը վե-
րապրիմ այն վայրկեանը, երբ ծովուն ափին, առաւօտ մը,
արշալոյսին, առաջին անգամ այտերս բոցավառեցան և
սիրտս սարսա՛ց...

		ՄԻՐՏՄ ՎԵՐՋԱՊԷՍ ԳԵՐԻԴ...		
--	--	-------------------------	--	--

Սիրտս վերջապէս գերիդ է:

Բայց սկեպտիկ, կասկածոտ բամ մը կը խառնուի շըրթունքներու ժպիտին, այնպէս չէ՞, ու կը ցոլանայ աչքերու խորունկը:

Անոր համար աչքերս կը պահեմ ես քեմէ...

Իմ սիրականս, առ տժգունած զլուխս թեւերուդ մէջ, ու օրօրէ զիս մեղմիկ, մեղմիկ...

Խօսէ՛ ինծի հաւատքով ու յոյսով, ամոյշ և հեռաւոր ծայնով մը:

Համբուրէ՛ ճակատս, ու համբոյրիդ տակ՝ թող մարիմ չարչրկող խորհուրդներս, և գեղեցիկ արշալոյսով մը, թող տղու կորսուած ճերմակ հոգիս դարձեալ ապրի մէջս, ու ա՛յդ հոգիով սիրեմ ես քեզի:

			Ե Ր Կ Տ Ո Ղ		
--	--	--	-------------	--	--

Ան օրը երբ գացիր դուն, բան մը մարեցաւ մէջս:
 Գիտե՞ս, ա՛լ ծաղիկները չեմ սիրեր. թռչուններն ալ չեմ
 սիրեր: Հոսող ջուրերը սարսուռ չեմ տար մարմինիս. ու
 ա՛լ չեմ ուզեր մայիլ երկինքին՝ ծառերուն փիղերուն մէջէն
 իրիկունը, արեւմուտքին:

Հայելիս կորսուած է... Ձե՛մ ուզեր գեղեցիկ ըլլալ:

Ձեռքերս տժգոյն են. կոպերս յոգնած:

Հիւանդ ծաղիկի մը պէս գլուխս ծռած, ապրելու հա-
 մար՝ կ'սպասեմ որ գաս դուն:

			Ա Ջ Ք Ե Ր Ը			
--	--	--	-------------	--	--	--

Նստած էինք վառարանին մօտիկը, ուր խոշոր բոցերով կրակը կը վառէր: Աննշամ բամբեր կ'ըսէինք իրարու: Ցամկարծ հարցուցիր ինծի. «Ո՞ր աչքերը ամենէն շատ կը սիրես»:

Սկսայ թուել կամաց կամաց, մայուածքս բոցերում մէջ:

Ու ըսի թէ կը սիրէի նայիլ տղայի սփոփող, ամգիտակից աչքերում, որոնց չէ դպած դեռ ցաւի արտասուքը:

Թէ կը սիրէի տեսնել սիրահար զեղեցիկ աչքերը, ուր հոգին կը հատնի...

Թէ սիրո՞ղմ էի ես սև, խոշոր աչքերում, ուր տենչերը կը խօսին. ու կապոյտներում, մանիշակագոյններում...

Թէ կը սիրէի աղջկամ աչքերը, ուր երկար արտեւանունքներում տակ երազները կ'սպասեն. ու մայրերում աչքերը, որոնք օրօրներ են ինքնին:

Ու դեռ թուեցի, կամաց կամաց, մայուածքս բոցերում մէջ...

Բայց չ'ըսի՝ թէ ամենէն աւելի, սիրահարն էի ես քու հպարտ հպարտ աչքերուդ, որոնց առջև պիտի ծընրադրէի...

		Հ Ր Ա Շ Ք Ը		
--	--	-------------	--	--

Ճառագայթ մը ինկած է սիրտիս մէջ: Ճառագայթ մը
այնքան հրաշալի, որ ամոր լոյսին տակ ամբողջ տիե-
զերքը համբուրել կ'ուզեմ:

Իմ սիրելիս, դի՛ր ձեռքերդ իմ իններուս մէջ, ու տանիմ
քեզի...

Վազենք, վազենք, և կանգ չ'առնենք երբէք միմչև. որ
գտնանք դրախտը այս երկրին վրայ:

Ու հո՛ն, այդ դրախտին մէջ, մանկշակագոյն լեռներու
ստորոտը, ու գահավիժող ջուրներու եզերքը, պատմեմ քեզի
այդ ճառագայթին հրաշքը ու երգեմ քեզի իմ բոլոր սի-
րոյ երգերս...

		ՎԻՕԼԷԹՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՌՅՐԸ		
--	--	-----------------------	--	--

Իր դագաղին հետեւեցայ, կոպերս չոր, ձեռքերս սառած:
Թաց հողով մը ծածկեցին անոր պզտիկ ճերմակ սըն-
տուկը:

Մշուշը պատեց անոր հողակոյտը:

* * *

Փոքրիկ նկարը ձեռքերուս մէջն էր, ժամերէ ի վեր. հոն
կար իմ պզտիկ բարեկամիս դէմքը, բերանը, աչքերը՝
կենդանի:

Փոքրիկ նկարին կը նայէի ժամերէ ի վեր, ու այն շըր-
թունքներով որով համբուրեր էի անոր մեռած ճակատը,
քիչ առաջ, կը համբուրէի անոր աչքերը նկարին վրայ,
մահէն բան մը դնելով անոնց կենդանութեան մէջ, չարի՛
պէս:

Վիօլէթներս կը մնային դաշնակիս վրայ, հանդարտիկ
ու այնքան՝ գեղեցիկ...

Դաշտերուն ցօղը դեռ կը փալփլէր անոնց թերթիկնե-

րում ծայրը. ու լեցո՛ւն կեանքով մը կ'ապրէին անոնք՝
իրենց փափուկ ցօղուններում վրայ:

Գացի դենը շերմեռանդութեամբ՝ իմ պզտիկ բարեկամիս
նկարը՝ զեղեցիկ վիօլեթներում ներքև:

Եւ անոնք խոնարհեցուցին իրենց գլուխները անոր մա-
զերում, ճակատին, ու կեանքո՛վ լեցուն, համբուրեցին,
համբուրեցին անոր աչքերը...

		Կ Ա Ս Կ Ա Ծ		
--	--	-------------	--	--

Շատ առաջ էր երբ սիրեցի քեզ...

Ու դուն չգիտցար այդ...

Շատ առաջ էր երբ սիրեցի քեզ, ու կը սիրե՛մ միշտ, միշտ...

Նիմայ, օտար կապոյտներսն տակ, օտար երգերու օրօրովը, օտար հովերու հետ, օտար աստղերու քաղցրութեամբը. օտար արեւներու ջերմութեամբը կ'ապրի սէրս քեզի համար...

Ու դուն չգիտես այդ:

Կ'ապրի սէրս քեզի համար: Ու աչքերս կարօտովը, քու կարօտովը կը թրջուին. և թեւերս քեզ կ'երազեն...

Բայց դուն պիտի չգիտնաս այդ:

Որովհետեւ, կը կասկածի՛մ թէ ա՛յդ օրը պիտի մեռնի սէրս...

		ԵՍ ԿՐ ՊԱՇՏԵՄ ...		
--	--	------------------	--	--

Ես կը պաշտեմ իմ սիրոյ տառապանքս:

Շրթունքներս կիսափակ, վարդեր սեղմած կուրծքիս վրայ, կ'զգամ ուժգին բարակսումը սիրող սիրտիս, պոռթկումը գերի սիրտիս:

Հիմայ հսկումի գիշերներս մատնող զիծեք ունին այտերս, ու արտեւանունքներուս սև երկզը կը պատմէ չարչարանքը ժամերուս :

Բայց ինչպէ՛ս կը պաշտեմ իմ սիրոյ տառապանքս:

Ի՞նչ հպարտութեամբ և ի՞նչ քաղցրութեամբ կը կրեմ՝ իրենց պարապէմ ցաւող թեւերս, և աչքերս որ բացակայ համբոյրներէն կը տժգունին ...

Սիրոյ տառապանքս, դուն մի՛ թողուր զիս :

		Ս է Ր		
--	--	-------	--	--

Վերջացող կիրակի մը:

Նօթըը Տամը իր աշտարակներուն սիւուէթը կը ձգէ Սէնի շուրերուն մէջ. ու իր միստիք հանդարտութիւնը կը պարուրէ ետեւի ծառուղին, ուր խումկի հոտ մը կայ տարտամ...

Հո՛ն, ծառերու երկարած շուքերուն տակ, մստարանի մը վրայ՝ միմակուկ, քաշուած, գոյգ մը կայ:

Ձեռք ձեռքի, մոոցած ամէն բան, այդ երկուքը կ'ապրին սիրոյ ժամ մը՝ գեղեցիկ...

*
*
*

Այն իրիկուն, խորհուրդը գեղեցիկ սերերուն, բայց որ անշուշտ պիտի անցնին, տխուր ըրաւ սիրտս:

		ՍՈՒՏԻՆ ՏԱՄԱՐ		
--	--	--------------	--	--

Կը հաւատամ որ դուն անկեղծութիւնն իսկ ես, իմ սիրակա՛նս :

Կը հաւատամ ատոր այսպէս բոլո՛ր սրտովս, բոլո՛ր էութեամբս :

Չանծրացող ու անհանգիստ հոգի մը ունիմ, որ կը թափառի ցաւո՛տ ու կը տեսնէ սո՛ւտը ամէն տեղ, սո՛ւտը որ կը սեցնէ արևը: Ու ան կը վախնայ ապրելէն, կը պժգայ ապրելէն, ու մարդիկը չի սիրեր:

Այս հոգիս կը կրեմ ես. այս ծանր ծանր հոգիս, որ կ'ընկճէ տկար ուսերս, ու հիւանդ կ'ընէ զիս :

Բայց անկիւն մը կայ, ուր տժգունած հոգիս կ'երթայ ապրիլ արևոտ պահեր, և ուր կրնայ իր սէրը շնչե՛լ, իր սէրը որ մեծ է:

Այդ յոյսի անկիւնը, դո՛ւն ես, իմ սիրակա՛նս, դո՛ւն որուն կը հաւատամ:

Եւ ամէն անգամ երբ կը նայիմ քեզի, ու անկեղծութիւնդ կը պաշտեմ, կ'աղօթե՛մ որ այն օրը՝ երբ սուտը թերևս պիտի ծնի ակնարկիդ տակ — կ'աղօթե՛մ որ այն օրը աչքերս կուրանան:

		ԴՈՒՆ Ի՞ՆՉ ԸՐԻՐ ԻՄ ՍԻՐՏԻՍ...		
--	--	-----------------------------	--	--

Դուև ի՞նչ ըրիր իմ սիրտիս:

Անհո՞գ էր ամ: Ճերմակ ծաղիկները իրեն ընկեր էր ըմտրած. աստղերում կ'ուզէր պաշիկ տալ, հովերը զրկել:

Անծայր դաշտերում մէջ կը վազէր պզտիկ թռչուններում չափ թեթև, ու իրիկունը ժպտելով կը մըմնջէր իր աղօթքը, իրիկունը՝ երբ իր սիրական արեւը կորսուէր ծովերում ետին:

Դուև ի՞նչ ըրիր իմ սիրտիս:

Տես, օրերում հետ կը մեռնի ամ, արցունքոտ սէրով, փախչող երազով:

Կուրծքիս տակ, հո՛ս, կը մեռնի. ու ա՛լ պզտիկ թռչուններում թեթև վազքը չ'ունի, և պաշիկ չ'տար փայլում աստղերում...

Դուև ի՞նչ ըրիր իմ սիրտիս:

		ԱՊՐԻԼԻ ԻՐԻԿՆԱՄՈՒՏԸ		
--	--	--------------------	--	--

Ինչո՞ւ յամկարծ լացի այսպէս:

Ապրիլի իրիկնամուտին հետ խոհերս սեւցան, սիրտս ծանրացաւ:

Ի զուր կը մայիմ կապոյտներում: Գերեզմաննոցներ կ'ուրուագծուին աչքերուս առջև:

Գերեզմաննոցներ՝ հեռուի խմբերիս, ուր սօսիներու ու լացող ծառերու շուքերում տակ, աչքերը գոց, ու ձեռքերը ճեփ ճերմակ թաղեցին ան, այսպէս Ապրիլի իրիկնամուտի մը:

Արցունքները, արցունքները, կը լեցնեն՝, կը կուրցնեն՝ աչքերս...

Կապոյտները կ'անհետին...

Ու ծարաւը կը կրծէ սիրտս. ծարա՛ւը այն հո՛ղիմ, ու լացող ծառերում, ուր աչքերը գոց, ու ձեռքերը ճեփ ճերմակ թաղեցին ամ՝ Ապրիլի իրիկնամուտի մը:

		ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴՆ Է ԲՆՈՒԹԵԱՆ ...		
--	--	----------------------------	--	--

Վերածնունդն է բնութեան:

Հրա՛շք մը Նոր Կեանքը:

Չմեղին սարսուռը դեռ պահող աչքերով կը նայիմ կանաչցող ծառերուն ճամբաներուն երկայնքը, ուր հետզհետէ հեռաւոր հորիզոնները կը ծածկուին:

Սմէն տեղ խոտը կը բուսնի առա՛տ, պոռթկումով, ու գեղեցիկ ու բոյրով լեցուն:

Եւ հոն, այդ խոտերուն մէջ կը հանդիպիմ շատ պզտիկ վայրի ծաղիկներու, կարմիր, դեղին ու կապոյտ, այնքան փափուկ որ զուրգուրանքէս դողդոջուն կը ծնրադրեմ անոնց մօտիկը — յամկարծ խելայեղօրէն երջանի՛կ — և կանաչցող ծառերուն, բոյրոտ խոտերուն ու պզտիկ վայրի ծաղիկներուն վերածնունդը սրտիս մէջ:

		ՉԿՆՈՐՄՆԵՐԸ		
--	--	------------	--	--

Մեռած սիրտովս ինչքան տժգոյն եմ հիմայ...

Գիւղիս ձկնորսները, որոնք բարեկամներս են, կը տանին զիս յաճախ իրենց հետ դէպի բաց ծովերը, խոշոր մաւակի մը մէջ:

Միամիտ են ու երջանիկ, բայց զիտեն որ սիրտս ցաւ ունի, ու ամոր համար կը տանին զիս իրենց հետ. մոռցմանը ցաւս, ու օրօրելու սիրտս, շա՛տ շա՛տ հետում, բաց ծովերում վրայ...

Կը մատիմ անկիւմը խոշոր մաւակին, խելօք, հիւանդ տղու մը պէս: Ու ծովի մարդիկը իրենց կոշտ ու գորովոտ ձեռքերով կը ծածկեն ուսերս հաստ վերարկուիմ մէջ:

Ու ես կը ժպտիմ իրենց, կը խնդամ մինչև իսկ, երբ կը պատմեն ծովի գուարճալի ու զարմանալի պատմութիւնները:

Բայց յամկարծ, չզիտեմ ինչպէս, ժպտիս հետ, արցունքներ կուգան կախուիլ, ծա՛նը և մատնո՛ղ, թարթիչներու եզերքը, այտերս ի վար...

Ու ան ատեն, ձկնորսները իմ բարեկամներս, կը մնան վայրկեան մը լուռ ու զլխահակ՝ մեռած սիրտիս առջև...

		ԽՆԴԱՑՈՂ ԿԻՆԵՐԸ		
--	--	----------------	--	--

Մարդիկ խնդացող կիները կը սիրեն:

Լօլամ ա՛լ չի խնդար, և մարդ չի սիրեր Լօլամ:

Ես գիտեմ՝ զիմքը երբ աղջիկներուն ամէնէն զուարթն էր, և երբ օրն ի բուն ճերմակ ակուսները կը ցուցնէր հմչում ծիծաղներուն մէջ:

Ես գիտեմ զիմքը երբ այտերը հագուագիւտ վարդերուն կը նմանէին, աչքերը է՛ն խոշոր աստղերուն, ու շրթունքները կասկարմիր քօքլիքօներուն:

Ան ատենը, ամ ատենը, որքա՛ն կը սիրէին Լօլամ:

Բայց անկէ ի վեր որ, աշունի ծաղիկի մը պէս տոգոյն է — և ե՛ս գիտեմ թէ ինչո՞ւ — ու ծիծաղը մեռեր է շըրթունքին վրայ, ա՛լ սիրուելու իրաւունքը առեր են իրմէն:

Մարդիկ խնդացող կիները կը սիրեն:

		ՁԻՒՆՈՏ ԳԻՇԵՐ		
--	--	--------------	--	--

Ձմեռ զիշեր մըն էր, ձիւնոտ ու հանդարտ :

Մեր հայրենի հին տունէն կը դիտէի պարտէզը. հայրենի պարտէզը կը տարածուէր մուլթիմ մէջ, ձիւնին տակ : Եւ մէջտեղը, դարաւոր երեք շոճիները իրենց անթառամ կամաչուլթիւնովը կը հսկէին ամոր միմակուլթետնը վրայ :

Այդ պարտէզը ինչքա՛ն լուռ էր և ինչքա՛ն մուլթ այն ձմեռ զիշերին մէջ . . .

Յանկարծ փայլ մը, ամլուր հմայքի մը բարախումը օդին մէջ, և երկինքներու կամարէն, ու շոճիներու բարձունքէն գեղեցիկ լուսնի լոյսը իջաւ ձիւնոտ պարտէզին վրայ :

Ձիւնը փալփլաց անսովոր փայլով, հագար ու մէկ անհամադներով և աստղերով պսպղաց ան: Եւ ամբողջ պարտէզը ժպիտներով լեցունեցաւ:

Գեղեցիկ լուսնի լոյսը՝ պերճ ու քաղցր, ման եկաւ ամոր ամէն մէկ տխուր անկիւնին մէջ, ամոր ամէն մէկ տխուր անկիւնը ծաղկեցաւ խոշոր շուշանի մը պէս, ու ամոր ամէն մէկ անծայն անկիւնէն լսուեցան ամեմահեշտագին մրմունջները աշխարհին . . .

Հուսնի լոյսը մարեցաւ ամպոտ երկինքին ծոցը...

Պարսէզը ինչքան լուռ էր, և ինչքան մեռած այդ ծմեռ
գիշերին մէջ:

Օր մը, սէրդ իջաւ՝ քաղցր ու պերճ սիրտիս ձիւնին
վրայ:

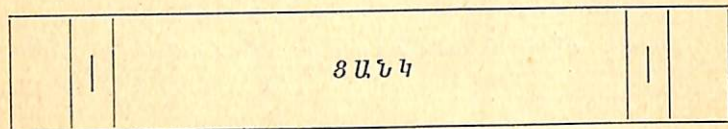
Սիրոս ծաղկեցաւ գեղեցիկ վարդի մը պէս ու լեցուն-
ցաւ սէրոտ երգերով...

Գնաց սէրդ...

Ձիւնը պատեր է սիրոս:

Եսանց

Քրիզանդեմները մեռան . . .	5
Հովանոցս	9
Ասուպները	13
Երէկ, խոշոր ծառերուն տակ . . .	17
Երազները	19
Բաղձանք	21
Պիտի ուղէի . . .	23
Այս գիշեր . . .	25
Ստեղնաշարին սուաջ	27
Շոգեկառքի սուլում	29
Յուստիսաբուժիչին	31
Ըսին ինձի . . .	33
Ապաքինում	37
Մահ	41
Յոյս	45
Զին	49
Ջուրերը կուգան . . .	51
Վերապրում	53
Սիրտս վերջապէս գերիդ . . .	55

Երկտող	57
Աչքերը	59
Հրաշքը	61
Վիճակներուն համբույրը	63
Կասկած	67
Ես կը պաշտեմ . . .	69
Սէր	71
Սուտին համար	73
Դուն լ՞ո՞նչ ըրիք իմ սիրտիս . . .	75
Ապրելի երիկամուտ	77
Վերածնունդն է ընդլթեան . . .	79
Ձկնորսները	81
Խնդացող կիները	83
Ձիւնոտ գիշեր	85

51061

ጥኩ

4

ጊሮ.